

PUC II Year Supplementary Examination 2022

SCHEME OF VALUATION

Sub. - Marathi
Sub Code – 07 (NS)

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर निबंध लिहा.

१. ग्रामीण समाजाचे प्रश्न-

10

निबंधाची सुरुवात आकर्षक असावी, मुद्देसूद मांडणी असावी, सुभाषिते, म्हणी, वाक्यप्रचार, सूचने यांचा वापर असावा. विद्यार्थ्यांची मते, विचार, प्रगट झालेले असावेत, विषयानुसार मांडणी व अभ्यास असावा, आशयानुसार कारणे व उपाय असावेत, तर्कबद्ध मांडणी असावी, परिच्छेद असावेत, व्याकरणदृष्ट्या वाक्यरचना, शुध्दलेखनाकडे लक्ष असावे, निबंधाचा समारोप आकर्षक असावा, वर्तमानकाळातील समाज पर्यावरण या सर्वांचे प्रतिबिंब पडलेले असावे.

भारत हा खेड्यांचा देश, 'खेडयाकडे चला' असे महात्मा गांधींनी म्हंटले होते स्वातंत्र्यपूर्व काळात ग्रामीण जनतेचा विकास नाही. भारताला स्वातंत्र्य मिळाले.ग्रामीण समाजाचा विकास होऊ लागला. स्वातंत्र्यप्राप्तीनंतरही आज ग्रामीण समाजात अनेक समस्या, सामाजिक, शैक्षणिक तसेच अन्न, वस्त्र, निवारा, आरोग्य, शिक्षण, पाणी, रस्ते, दारिद्र्य अशा अनेक समस्या, व्यथा ग्रामीण जीवनात आढळतात. पायाभूत सुविधा नसल्यामुळे ग्रामीण समाजाचा विकास नाही. आजही दरडोई उत्पन्न कमी, रोजगारांच्या संधी जीवनात नाहीत. शहराकडे जातात. जलसिंचनाच्या सोयी नसल्यामुळे उत्पन्न मिळत नाही. महापूर, दुष्काळ या नैसर्गिक आपत्ती, कर्जाचा डोंगर, शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या, शेतमालाला किफायतशीर किमंत नाही. सरकारच्या विविध योजना पण फारसा फरक नाही. जागतिकीकरण, खाजगीकरण , उदारीकरण त्यांचा परिणाम, सरकारने विविध उपाय योजना, अमलबजावणी करणे, रोजगारांची संधी उपलब्ध, राहणीमानाचा दर्जा सुधारणे, पायाभूत सुविधा उपलब्ध करून देणे.

२. प्रदूषण एक समस्या

10

निबंधाची सुरुवात आकर्षक असावी, मुद्देसूद मांडणी असावी, सुभाषिते, म्हणी, वाक्यप्रचार, सूचने यांचा वापर असावा. विद्यार्थ्यांची मते, विचार, प्रगट झालेले असावेत, विषयानुसार मांडणी व अभ्यास असावा, आशयानुसार कारणे व उपाय असावेत, तर्कबद्ध मांडणी असावी, परिच्छेद असावेत, व्याकरणदृष्ट्या वाक्यरचना, शुध्दलेखनाकडे लक्ष असावे, निबंधाचा समारोप आकर्षक असावा, वर्तमानकाळातील समाज पर्यावरण या सर्वांचे प्रतिबिंब पडलेले असावे

वर्तमान काळात पर्यावरण समस्या, आंतरराष्ट्रीय समस्या, तपमान वाढत आहे, उष्णता, नैसर्गिक आपत्ती, महापूर, ढगफुटी प्रकार, जंगलाचे प्रमाण कमी, कार्बनडाय ऑक्साइडचे प्रमाण वाढत आहे. ओझोनचा थर विरळ होत. प्राणी, जलसृष्टी व वन्यसृष्टी कमी होत आहे. जमिनीची धूप वाढत आहे. पर्जन्यमान अति किंवा काहीच नाही, दुष्काळ पडत आहे. ऑक्सीजन, मानव हा ही निसर्गाच्या साखळीचा भाग आहे. जल, वायू, ध्वनी, माती , प्रदूषण, निसर्ग आणि मानव, संतानी निसर्गाला महत्व, भारतीय संस्कृतीत निसर्गाला महत्व, सेंद्रीय शेती, पर्यावरण रक्षण, नद्यांचे प्रदूषण रोखणे पर्यावरणासंबंधी कायद्याची योजना, अमलबजावणी करणे.

एक झाड माणसाला अनेक गोष्टी देते. स्वच्छता राखणे, सौरऊर्जाचा वापर करणे, मोटर सायकलचा वापर कमी करणे, पर्यावरणाचं सर्वर्धन केले तरच मानव सुखी राहिल.

३. मी पाहिलेले खेडे –

10

निबंधाची सुरुवात आकर्षक असावी, मुद्देसूद मांडणी असावी, सुभाषिते, म्हणी, वाक्यप्रचार, सूचने यांचा वापर असावा. विद्यार्थ्यांची मते, विचार, प्रगट झालेले असावेत, विषयानुसार मांडणी व अभ्यास असावा, आशयानुसार कारणे व उपाय असावेत, तर्कबद्ध मांडणी असावी, परिच्छेद असावेत, व्याकरणदृष्ट्या वाक्यरचना, शुध्दलेखनाकडे लक्ष असावे, निबंधाचा समारोप आकर्षक असावा, वर्तमानकाळातील समाज पर्यावरण या सर्वांचे प्रतिबिंब पडलेले असावे

माझ्या मित्राचे गाव, निसर्गाच्या सानिध्यात, तीन बाजूनी डोंगर, गावाच्या शेजारी वाहणारी नदी, कौलाची घरे, गावात मंदिरे, रस्ते स्वच्छ , पशु- पक्षी, शेती व्यवसाय , पिके, शेतकऱ्यांची गाणी, मळणी , साधी माणसे, आपलेपणा, प्रेम, जिद्दाळा, लहान व्यवसाय, किराणा मालाच दुकानं गावातील शाळा, किर्तन करणारी मंडळी, शहरापासून दूर असणार , आपली ग्रामीण संस्कृती जपणार, साधी राहणीमान काबाडकष्ट करणारी शेतातील माणसं सहकार्य, गावची ग्रामपंचायत, वाचनालय, कुस्त्यांचे मैदान.

4. गोसाव्याने आई व मुलामध्ये समेट घडवून आणला 1
5. वीरराणी कितूर चन्नम्माच्या जन्म काकती या गावी झाला आहे. 1
6. बारा वर्षांच्या आतील सर्व मुला- मुलींना प्राथमिक शिक्षण मोफत द्यावे असा आग्रह धरलेला होता. 1
7. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकराचा जन्म मूळ नक्षत्रावर झाला हे जोतिष्याने सांगितले. 1
8. तेथला देव येथेही आहे. म्हणून आजी काशी यात्रेला गेली नाही. 1
9. जव्हारला आदिवासीसाठी वसतिगृह बांधायची कल्पना ग.बा. सरदार यांच्या वडिलाची होती. 1
10. अप्पासाहेब व कावेरी मोरवाडीला जाणार होते. 1

ब. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे सविस्तर उत्तर लिहा.

6

11. मराठियाची तो इज्जत वाचणार नाही. या ऐतिहासिक पत्रातून छत्रपती शिवाजी महाराजांनी मुक्काम मौजे दलवटणे, ता. चिपळूण या ठिकाणी असणाऱ्या सैनिकांना सूचना केलेल्या आहेत. छावणीला जे काही लागेल त्याची व्यवस्था केलेली आहे. तुम्ही मनात येईल तसे धान्य, गवत व इतर जीवनाआवश्यक वस्तू वापरल्या तर जास्त पावसात काही मिळणार नाही. घोडी उपाशी राहतील, मरायला लागतील, घोडी तुम्हीच मारली असे होईल. छावणीतील सर्व वस्तू संपल्यानंतर आसपास राहणारे कुणबी त्यांच्याकडे तुम्ही धान्य, भाकर, गवत भाजी मागल . कसेबसे जीवन जगणारे कुणबी तेथून जाऊ लागतील. ते उपाशी राहतील .

मोगलापेक्षा हे लोक वाईट आहेतअसे वाटेल, तळतळाट लागेल. पागेत राहणारा सैनिक असो अगर गावात राहणारा सैनिक असो त्याने कुणब्याच्या गवताच्या काडीला ही हात लावू नये. कोठारातून कारकून जे देईल तेवढेच घ्यावे. जास्त लागत असेल तर बाजारात जावे. रास विकत घ्यावी. कोणावरही अन्याय करू नये. कारकून देईल त्याप्रमाणे घेतल्यास काही कमी पडणार नाही. कारकूनाकडे काही मागू नये. कोठारात शिरू नये. स्वयंपाक करण्यासाठी , तंबाखू, भाजण्यासाठी आग हवी असल्यास आणताना कोठाराला पागेला आग लागेल पागा बुडाली तर काही मिळणार नाही. रात्रीस दिवा असेल उंदीर वात नेईल पागेला आग लागेल. सतत फिरत राहणे. या प्रमाणे वर्तणूक केली नाही तर मराठियाची इज्जत वाचणार नाही. अशा सूचना केल्या आहेत. रयतेच्या सुरक्षितेची काळजी, रयतेवरील प्रेम, सैन्याला शिस्त, नियमाने वागणे, अन्याय अत्याचार न करणे, रयतेशी भांडण न करणे, प्रजा सुखी तर राजा सुखी

१२. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे तीन दैवते. १) विद्या, २) विनय , ३) शील

विद्या - विद्येशिवाय शांतता, माणसुकी नाही, सर्वांना अवगत, विद्या महासागरासारखी, अन्नाएवढी विद्येची आवश्यकता, धर्मांमुळे विद्या नाही विद्येचे वेड २० हजार पुस्तके, उधारी वर पुस्तके

विनय : याचना नाही, पोट भरले पाहिजे , सेवा , तेरा व्याख्यान व दोन व्याख्यान, सेवा करण्यासाठी कण्या भाकरी, कोणापुढेही याचना केली नाही. स्वतःसाठी काही मागीतल नाही. दुसऱ्यासाठी स्वाभिमानाने जगतो.

शील : दगाबाजी, फसवणूक केली नाही, विलायतेला गेलो दारू घेतली नाही कसाही व्यसन नाही पुस्तक कपडा प्रिय, शील संवर्धन गुण मोठा अभिमान.

6

१३. लेखक गं. बा. सरदार यांचा जन्म २ ऑक्टोबर १९०८ रोजी ठाणे जिल्ह्यातील जव्हार या गावी झाला. जव्हार हे निसर्गात असलेल गाव. आदिवासी बांधव राहत. वडील व्यापार व सावकारी सुध्दा करत. बाबा साहसी आणि शिस्तप्रिय, व्यवहार सचोटीने केला. जव्हारला आदिवासी वसतिगृह बांधायची कल्पना वडिलांची होती. त्यांनी पंधरा हजार रुपयाची देणगी दिली होती. सगळ्या जातीच्या बांधवांना स्वतःच्या घरी जेवायला बोलवत. समत्ववृत्तीचा ठसा संस्कार माझ्यावर झाला.

प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण जव्हारलाच झाले. उच्च शिक्षण पुण्यात परशुराम भाऊ महाविद्यालयातून एम. ए. पदवी संपादन, पुण्यात एस. एन. डी.टी. कॉलेज मध्ये मराठीचे अध्यापन केले. दलितांचे अज्ञान किंवा दैन्य धर्मविचारात, स्पर्शजन्य विटाळ, मनोवृत्ती अभद्र व हिन, गुलामगिरी आपली पायरी खालची हे गृहीतच धरतात. लाचारी अंगवळणी , संत चोखोबाने दुःख व्यक्त केले. महात्मा फुले शाहू महाराज, महात्मा गांधी यांनी कार्य , डॉ. आंबेडकर यांनी दलितांच्या हक्कासाठी प्रेरणा, चळवळ व संघटीत स्वरूप दिले व आत्मविश्वास निर्माण केला.

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे संदर्भासह स्पष्टीकरण लिहा.

14. संदर्भ : पाठाचे नाव – श्री गोविंदप्रभूंच्या लीळा लेखक- म्हाइंभट 3
पाखाला बाळक पांगुरवणे – या लिळेतील ही घटना आहे.

स्पष्टीकरण – एक आई पाणी आणण्यासाठी जात होती. तिच्या घरी वडील व धाकुटे कोणीही माणूस नव्हते. तिला छोटेसे बाळ होते. तिच्या पुढे समस्या होती. त्यावेळी गोसावी आले. तिने विनंती केली व पाणी आणण्यासाठी गेली. गोसाव्याने बाळाला खेळविले व बाळाला जाड वस्त्राखाली झोपविले . गोसावी निघून गेले. आई पाणी घेऊन आली. बाळाला शोधते पण दिसत नाही शेजारणीला विचारते त्यावेळी शेजारीण आईला वरील वाक्य म्हणते.

15. संदर्भ : पाठाचे नाव – शिक्षण हाच आमचा तरणोपाय लेखक – डॉ. जयसिंगराव पवार
राजर्षी शाहू महाराजांचे शैक्षणिक कार्य 3

स्पष्टीकरण – वरीष्ठ वर्णाने घातलेली शिक्षणाची बंदी, कमी जातीच्या लोकांना विद्यामंदिराचे दरवाजे बंद, धर्मग्रंथ व वेद वाचण्यास मनाई, बहुजन वर्ग शिक्षणापासून वंचित. पहिला प्रयत्न ब्रिटीशांनी १८५४ शिक्षणाची द्वारे सर्वांना खुली त्यांनी वरील वाक्य जाहीर केले.

16. संदर्भ – पाठाचे नाव- सतीचे शस्त्र, लेखक- श्रीपाद महादेव माटे 3

व्यक्तीचित्रणात्मक पाठ, सर्ईचे करारीपण व धाडस, शब्द हेच शस्त्र

स्पष्टीकरण : सर्ईच्या पतीचा मृत्यू झाला होता. ती विधवा होती. ती चार घरची कामे करत होती. कामाला जाणाऱ्या रस्त्यावर बाळा गवंडी काम करत होता. तो खोव्या नजरेचा व चावट स्वभावाचा होता. त्याने सर्ईला पाहताच ‘ कुठल पाखरू हाय र’ असे मोठयाने म्हणाला, सर्ईला समजले. ती जाब विचारते त्यावेळी बाळा गवंडी वरील वाक्य उच्चारते.

17. संदर्भ – पाठाचे नाव – जीवनाची सायंकाळ, लेखक- वि. वा. शिरवाडकर

‘ नटसम्राट’ या नाटकातील उतारा, आप्पासाहेबाचा करारीपणा

3

स्पष्टीकरण – आप्पासाहेब व कावेरी दोघेजण नलूच्या घरी राहत असतात. नलूच्या पतीचे पाकीट तिजोरीतून नाहीसे होते. नलूला वाटते आपल्या घरात चोरी झाली आहे. म्हणून सर्व नोकरांची झडती घेते. शेवटी नलू आप्पासाहेब व कावेरीच्या खोलीत येते. खोलीत शोधाशोध करते तिला पैसे मिळतात व चोरीचा आरोप करते. आप्पासाहेबांना सहन होत नाही पाकीट तिजोरीतच सापडते त्यावेळी वरील वाक्य नलू आप्पाना बोलते .

ड) खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा.

4

18. वीरराणी कितूर चन्नम्मा जन्म काकती इ.स. 1788 वडिलांचे नाव धुळाप्या गौडा आईचे नाव पदमावती, देसाई घराणे, चन्ना म्हणजे सुंदर म्हणून चन्नम्मा, जंगम घरी शिक्षण, कन्नड, मराठी उर्दू भाषा अवगत, विविध हत्यारे चालविण्यात प्राविण्य, कितूरचा राजा मल्लसर्ज टिपूच्या आक्रमणाने तोंड द्यावे , काकती जंगलात, गावकऱ्यांनी वाघाचा बंदोबस्त करावा अशी विनंती. राजा मल्लसर्जने वाघाला बाण मारला त्याच वाघाला राणी चन्नम्माने बाण मारला तेथेच दोघांची भेट , रितसर मागणी राणी चन्नमा व राजा मल्लसर्ज दोघांचा विवाह.

4

19. ब्रिटीश राज्यकर्त्यांनी झिरपणीचा सिध्दांत मांडला वरिष्ठ वर्गाला शिक्षण , हळूहळू झिरपत खालच्या थरात शिक्षण, शिक्षणाचा प्रसार गृहीत, वरिष्ठ वर्गास फायदे , मत्केदारी, ज्ञानगंगा खाली जाऊ दयायची की नाही हाच वर्ग ठरविणारा होता. ब्रिटीशाना सर्व समाजाला शिक्षण देणे कठीण , सुशिक्षित नोकर वर्ग वरिष्ठ वर्गाने ज्ञान गंगेचे पाणी खाली सोडले नाही त्यामुळे सामान्य वर्गाला शिक्षण मिळाले नाही. महात्मा फुले यांनी या सिध्दांताला विरोध केला.

4

20. सतीचे शस्त्र या पाठाचे लेखक श्री. म. माटे, सर्ईचे व्यक्तिचित्रण. सर्ईचा पती निधन पावल्यानंतर सर्ईचा मुलगा नामा यासाठी तरी जगले पाहिजे. म्हणून तिने आणखी चार घरची कामे घेतली. कामधंदा आटोपून जाण्याच्या वाटेवर एका घराचे काम चालू होते. तिसऱ्या मजल्यावर बाळा गवंडी काम करत होता. बाळा गवंडी धष्टपुष्ट, काळा कुळकुळीत, रंगेल स्वभावाचा, हाताखालच्या बायकांना ए काकी, ए नानी हाका मारत. खोव्या नजरेचा चावट स्वभावाचा होता. सर्ई त्याच रस्त्याने जात होती तिला पाहताच ‘ कुठल पाखरू हाय रं? म्हणाला सर्ईला समजले तिने, शब्दाच्या शस्त्राने त्याला अहल घडवली मालिक मरून गेल्यात पण त्यांचा जोडा जपून ठेवलाय म्या! जर का पुना असं बोललास तर त्याच जोडयाने तुझ पैलवानांच ब्यार फोडल्याबिगर न्हायची न्हाय!

21 आजीचे भाष्य लेखक डॉ. शिवराम कारंथ, आजीचे व्यक्तिचित्रण, वडिलांची आत्या आजी. आजी लग्न होऊन दुसऱ्यांच्या घरी पिंपळ, चिंच, फणसाच्या झाडासारखी स्थायिक व्हायला हवी होती. पण झाले नाही. कोल्लूरच्या मूकांबिका देवीच्या स्मरणार्थ पणजोबांनी तिचे नाव मुकांबिका ठेवले. तिला मुकी म्हणत . दहा वर्ष पूर्ण होण्यापूर्वीच तिचा विवाह, लहान वयात लग्न, लग्नानंतर सहा महिन्यात नवरा फेफरे येऊन वारला. पणजोबांनी तिला घरी आणले. कायमचीच स्थायिक झाली. तिने घरकामात आळशीपणा केला नाही. तिचा स्वभाव आंबट गोड होता. गावातून कधी बाहेर पडली नाही. आजोबांनी ‘चल काशी यात्रेला जाऊन येऊ’ म्हंटल तर ती म्हणाली ‘तेथला देव येथेही आहे’. बुध्दीने तल्लख होती. स्वतःशीच पुटपुटत तिच्या तोंडून देव, ईश्वर, परमात्मा, ब्रम्हा असे शब्द बाहेर पडत, तिचा पुर्नजन्मावर, स्वर्ग, नरक यावर विश्वास नव्हता. देऊळ, देव शाश्वत नाही. माणसाने देवाकडे काही मागू नये, कारण वन्यप्राणी देवाकडे कधीच काही मागत नाहीत. नवस सायास करू नये. परमेश्वराने हात पाय नाक डोळे देऊन जन्माला आलोय आणि कशाला मागायचे . कोव्यावधी प्राणी कोणाकडे काही मागत नाहीत अन्न , निवार काही मागत नाहीत . हरणा समोर वाघ आला तरी हरीण देवाचा धावा करीत नाही .

खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यात उत्तरे लिहा.

22. जीवन रेषा नसेल तर अर्थरिषा अर्थहीन होते.	1
23. संसारिक मन संसारात / स्त्रीपूत्र धन यात गुंतलेले आहे.	1
24. विठ्ठलाच्या नामस्मरणाने पापाचे पर्वत जळतील	1
25. सासुरवाशिणीला नंदेचे पोंर किरकिर करत आहे.	1
26. राजाच्या हातून सुटका झाल्यानंतर हंसपक्षी शाल वृक्षाच्या फांदीवर जाऊन बसतो.	1
27. घरातल्या घरात गजबजलेल नाव आई होय.	1
28. सखीला जेवताना मागच्या भातावर दही ताक हंव होत.	1

ब. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा

6

29. संत ज्ञानेश्वरांनी विश्वात्मक परमेश्वरांकडे पसायदान मागितलेले आहे. आता विश्वात्मक परमेश्वर वागयज्ञ , वाणीरूप यज्ञाने संतुष्ट होऊन पसायदान द्यावे. दृष्टांचा दृष्टपणा नाहीसा कर त्यांच्या अंगी चांगले कर्म, चांगल्या गुणांची वाढ होऊ दे. सर्व प्राणीमात्राचा, माणसांचा एकमेकाशी मैत्री होऊ देत. दुःखी कष्टी लोकांच्या जीवनातील अंधकार नष्ट होऊ दे. त्यांचे कर्म चांगले घडू दे, जे जो इच्छा करेल त्याची पूर्ण होऊ दे सर्वमानवजातीची. निरंतर पृथ्वीवर ईश्वर निष्ठाची मांदियाळी आहे. त्याची निरंतर या भू मंडळी भेट घडू दे. संत हे कल्पतरू आहेत. ते चिंतामणीचे गाव आहेत. त्याचे बोलणे साक्षात अमृत आहे. संत निष्कलक आहेत. सूर्यासारखे आहेत. पण तापहीन आहेत. ते सर्व सदा सज्जन आहेत. ते सोयरे होऊ देत, असा सर्व सुखी असणारा तिन्ही लोकांत आदि पुरूषाचे (परमेश्वरांचे) अखंड भजन. जे ग्रंथात सांगितल्या प्रमाणे जीवन जगतात, चांगले कार्य करतात. त्यांची भेट होऊ दे. मग विश्वात्मक परमेश्वर प्रसन्न होऊन कृपाप्रसाद दिला ज्ञानेश्वर आनंदीत झाले.

30. सुंदर हिरवे माळ चहूकडे सुंदर हिरवे माळ आहे. आकाशात घनमाला जमली आहे. झिम झिम पाऊस पडत आहे. ग्रीष्म ऋतुचा ताप निवला . शेतीतून कोंभ येऊ लागले. बोरवनाची सुकलेल्या पानांना नवीन पालवी आली. बाभळी चैतन्याने, आनंदाने डोलू लागल्या आहेत. मोठ्या मोठ्या दगडाखाली हिरवळ आली आहे. हिरवळ मराठमोळी तरूण कुमारी लाजून लडिवाळे पाहते तसे पाहत आहे. इकडे-तिकडे भोवती हिरवेपण दिसून येत आहे. पानावर पडलेले पावसाचे थेंब. त्यावर पडलेले सूर्यप्रकाशाच्या किरणानी माळावरच्या वनराणीला नजरानांच दिला आहे. सुकलेल्या ओढ्यातून धावपळ करीत पाणी वाहत आहे. त्यातून गीत मोहीनीचा मंजूळ आवाज जसे नर्तकी पायामधील चाळ वाजवित आहे. सांयकाळी गुरे पोट भरून परत गावाकडे जात आहेत. ढगांच्या सावल्या पडलेल्या आहेत. क्षितीजांवर वेगवेगळ्या रंगाची उधळण आहे. सह्याद्री पर्वत रांगेत एकटाच राजमहाल एटीत उभा आहे. राने, गुरे-वासरे, झाडे, रानपाखरे सगळ्यांना समाधान वाटत आहे. पण शेतकरी कष्ट करून ही उपाशी आहे.

6

31. गोफ ही कविता गोविंदाग्रजानी लिहीलेली आहे. गोफ हे प्रेमाचे प्रतिक आहे. या कवितेतील सखा आणि सखी प्रेमाचे पदर आणतात. दोघांच्या प्रेमाच्या पदरांनी (भावनांनी) प्रेमाचा गोफ विणत जातो. प्रेमाचा खेळ रंगत जातो. त्याची नजरधुंद होते. अवती- भोवती असणाऱ्या गोष्टींचा विसर पडतो. कोणी निंदा , स्तुती हसले , रडले तिकडे पाहिले नाही. दोघेजण प्रेमात पूर्ण बुडाले होते. पण दैवाचा खेळ निराळाच होता. सखीला प्रेमाचा खेळ नकोसा झाला. ज्या खेळाने जीव रंगला होता. त्याचा तिला कंटाळा आला .

प्रेमाचा गोफ उलघडण्याचा कठीण काळ आला. सख्याला फार दुःख झाले, कस सांगू प्रेमाचे धागे हळू हळू ओढ. एवढी का घाई आहे. चुकून भलताच धागा ओढलास आणि तुटला तर दुःख होईल. जीव जाईल थांब घाई करू नकोस, शांत बुध्दीने सोडवू. एक ही पदर तुटला नसला पाहिजे नाही तर जग आपल्याकडे पाहून हसेल. खरंच प्रेमासाठी एकत्र आलो होतो की दूर होण्यासाठी. प्रेमाचा पीळ कायम दुःख देत राहिल. आज दुःखाने निस्तरणे नशिबी आले आहे. व्यवहारात जोडणे कठीण तोडणे सोपे वाटते. पण प्रेमामध्ये जोडणे सोपे तोडणे कठीण वाटते हा अनुभव आला.

क) खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे संदर्भासह स्पष्टीकरण लिहा.

3

32. संदर्भ _वचनाचे नाव बसवेश्वरांचे वचनामृत

संत बसवेश्वर

स्पष्टीकरण – लाखेचा देव वितळणारा , आगीचा स्पर्श होताच सुरकूतणारा , विकला जाणारा, हल्लाच्या भितीने पुरला जाणारा देव, कसा योग्य म्हणू, संकटाला सामोरा जात नाही , कूडलसंगमदेव एकच देव आहे.

33. संदर्भ – अभंग- किती हे सुख मानिती संसाराचे

संत सोयराबाई

3

स्पष्टीकरण– या ऐहिक संसाराविषयी तुला किती आसक्ती आहे. संसाराचे सुख किती मानतोस ते काही सत्य नाही. संसाराचे सुख हे मृगजळासारखे व अभीच्या छाये सारखे आहे. त्यावर विश्वास ठेवू नकोस. मी आणि माझे यासाठी जगत आहेस. पुत्र, धन, पत्नी, गुंतलेले मन , डोक्यावर भार घेऊन जगत आहेस. पुढचा विचार करित नाहीस .

34 संदर्भ – भारूड – सत्वर पाव गे मला

संत एकनाथ

3

स्पष्टीकरण :- हे भारूड असून मनोरंजन व भक्ती दोन्ही आहे. माणसांच्या मनातील षडरिपू . गेले तर निर्मळ मनाने परमेश्वरांची भक्ती करता येते. हा संदेश द्यायचा आहे. सासुरवाशीन भवानीआईची प्रार्थना करत आहे. जर प्रसन्न झालीस तर रोडगा अर्पण करेन. सासरा गावी गेला त्याला तिकडेच खपव. सासू जाच करते लवकरच निर्दाळी, जाऊ फडफड बोलते तिला बोडकी कर, नणंदेचे पोर किर किर करते त्याला खरूज होऊ दे सगळे षडरिपू मनातले नष्ट कर, अशी प्रार्थना करत आहे.

35. संदर्भ कविता – सखी

कवयत्री – हिरा बनसोडे

3

स्पष्टीकरण – सखी या कवितेत दलित स्त्रीची मैत्रीण सवर्ण समाजातील असते . ती दलित स्त्रीच्या घरी जेवायला येणार असते सखीला वाटते ती आपल्या घरी येते म्हणजे जात विसरून येत आहे. विषमतेची परंपरा मोडीत येत आहे. खरंच सखीच मन आभाळा एवढे आहे आणि ती आपल्या झोपडीत येते. ती आनंदाने जेवणाचे ताट करते सर्व पदार्थ वाढते वाढलेल्या ताटाकडे पाहून सखी या दलित स्त्रीला म्हणते .

ड) खालीलपैकी कोणत्याही दोहोवर टीपा लिहा.

4

36. नलराजाच्या बागेत विहार करण्यासाठी हंस पक्षी जातो. नलराजाचे लक्ष सोनेरी हंस पक्ष्याकडे जाते. राजाच्या मनात हंस पक्ष्याच्या सोन्यापासून अलंकार करावेत असे वाटत. हंस पक्ष्याला पकडतो त्यावेळी हंस पक्षी सांगतो माझ्या म्हाताऱ्या आईला आकाशात विहार करता येत नाही, ती घरीच असते. माझ्या पत्नीविषयी काय सांगू ? ती प्रसव झाली आहे. सात दिवस झाले आहेत. या सर्वांचे पालन करणे माझी जबाबदारी आहे . तू माझा घात करण्याची योजना आखत आहेस. हे हंस पक्षाचे मनोगत एकून राजाच्या मनात दया निर्माण झाली. मग म्हणाला विहार जा अथवा फिर जा असे म्हणून हंस पक्ष्याची सुटका करतो. हंस पक्षाला आनंद होतो . हंस पक्षी म्हणतो ‘ तू थोर दयासिंधू आहेस ’. दुसरा कोणी राजा नाही, दयेचा ठेवा, देव वसलेला, दयेचा सागर, नितीमान, दीन गरीब, अनाथ, दुःखी मित्र

4

37. ‘आई’ या कवितेत फ. मु. शिंदे यांनी आईचे महत्व सांगितले आहे. आई एक नाव असत घरातल्या घरात गजबजलेल गाव असते . ती जेव्हा असते तिची जाणीव असत नाही. नसली तर नाही म्हणवत नाही.आई मनामनात जाते ठेवून काही जिवाच जिवालाचं कळाव असे देऊन काही. आई एक धागा असतो वातीला उजेड दावणारा समईतला जागा. असते तेव्हा घर उजळत तेव्हा तिच नसत भान, अंधारात विझून गेली की सैरावैरा धावायला ही कमी पडत रान, आई आणि मुलांचे नात , प्रेम, गाय आणि वासरू. आई लेकरांची माय असते . वासराची गाय असते , दुधाची साय असते, लंगडयाचा पाय असते. धरणीची ठाय असते. आई नसते तेव्हा घरातल्या घरात डबडबलेल गाव असते.

4

38. निष्ठा ही कविता प्रदीप पाटील यांनी लिहिलेली आहे. शेतकऱ्यांची शेतीवर असणारी निष्ठा स्पष्ट केली आहे. वारकऱ्याचा नेम चुकल वारीचा पण बापाचा शेतात जायचा नेम चुकत नाही. गाव पहाटे स्वप्नात असते त्यावेळी बाप रानात असतो. व्यवहारी जगाच्या सर्व प्रश्नापासून शेकडो मैल दूर असतो. आटींग्यावनासारखा. उगवत ते माझ आणि सापडत ते दुसऱ्यांच, कष्टांच ते माझ बिनकष्टांच दुसऱ्यांच ही नीती आहे. जगण जरी मातीमोल होण्याची वेळ आली तरी शेतीवरची निष्ठा कमी होत नाही. पेशायला आल ,दार मोडायला आल की सगळ व्यवस्थित होत ही त्याची शिकवण. राना बरोबर माणसं पेशायला शिकलो. आता रानात पीक मावत नाही. माणुसकी मात्र उगवता उगवत नाही.

39. जीव माझा गुंतलाय या कवितेत आई आणि लेकीचे नाते उलगडून दाखविले आहे. आई वाकळ शिवत आहे. त्यावेळी बाळी अत्यंत लहान आहे. आईचे सारख लक्ष बाळीकडे असते. बाळी राजस केळी सोनसावळी सारखी आहे. तिच्या पाऊल खुणांनी जोत, अंगण, दिंडी दरवाजा सजलेला आहे. आता बाळी मोठी झाली. विहीरवर पाणी आणण्यासाठी, ओढ्याच्या काठी धुण धुण्यासाठी जाते पण तिची नजर पायावरच असते. तिच्या रूपान गुणान शिवारातील माणस, पिंपळ पारावरील माणस कौतुक करतात. साता समुद्रापलीकडील गुणवंता येतो. बाळीला पसंत करतो. विवाह होतो. बाळी आणि गुणवंता यांची जोडी पाहून राम सीतेची आठवण आईला होते. डोळ्याच पारण फिटते . बाळीचे कुटुंब एकत्र . दहा जणांच्या स्वभावात बाळी नांदते नवरा तिला फार जपतो. आईचा जीव बाळीत गुंतलेला आहे.

ई) खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा.

5

40. पाझर ही कथा लेखक राजन गवस यांनी लिहीलेली आहे. या कथेतील जैतुनबी अत्यंत मन मिळाऊ प्रेमळ व कष्टाने जीवन जगणारी आहे. जैतुनबीचा नवरा लवकरच मरण पावतो. त्यावेळी बाबल आणि हासन ही दोन लहान मुले असतात. ती दोघांना शिक्षण देते. लहानच मोठ करते हासन मोठा झाल्यावर जैतुनबी बरोबर भांडण करून घर सोडून कोल्हापूर राहायला जातो. जैतुनबी बाबल मोठे करते. बाबल वडिलांचे सल्ला घालण्याचे काम करतो. सायकल वरून बनपाव विकण्याचा व्यवसाय . तर जैतुनबी काकणाचा व्यवसाय . गावोगावी जात काकण विकून त्यातून मिळणाऱ्या पैशातून संसार चालवित असते. तिला वाटते आपण या गावची लेक आहे. मला काही कमी पडणार नाही. गावचे लोक तिला भाभी या नावाने हाक मारत बाबलला गावातील पोरं मारतात. गोंदा पाटील न्याय देतो. त्यावेळी तिच्या डोळ्यातून पाझर फुटतो. तिच्या डोळ्यातील पाझर पाहून गावातल्या सर्व लोकांच्या डोळ्यातून पाझर फुटतो.

5

41. पाझर या कथेतील बाबल बनपाव विकण्याचा व्यवसाय करत असतो तसेच सल्ला घालण्याचे काम करत असतो. सगळ्यांना दादा , मामा आपुलकीने, जिव्हाळ्याने बोलवत . गावचे लोकही त्याचे कौतुक करतात. एक दिवस संसदेवर अतिरेकी हल्ला करतात. आबा पाटलाच्या जोत्यावर गावातील पोरं बातम्या एकत्र असतात. तिच तिच चित्रे, त्याच त्याच बातम्या ते पाहून पोरांच्या मनात राग निर्माण होतो. दुसऱ्या दिवशी बाबल बनपावचे डबे सायकला लावून विकण्यासाठी जात असतो. मारुतीच्या देवळा जवळ नेहमीच गॅंग बसलेली. मान्याच पोर पळत गेल. सायकल अडवली. पारा जवळ आणल. बाबल तुझ्या भाऊबंदानी काय केल बघितलस. बाबलला काहीच समजल नाही, वडा म्हटल्या बरोबर पोरांनी बाबलची सायकल आपटली. दोघे तिघे अंगावर धावले. बाबलने गोंदा पाटलांचे घर गाठल. गावात चर्चा सुरू झाली. गोंदा पाटलांन पंचाना बोलविले . सगळ गाव जमल. मारणारी पोर ही आली . ‘ बाबल का मारला? ‘ पण त्याच उत्तर नव्हत. गोंदा पाटलांन बाबलच्या कुटुंबाचा इतिहास सांगितला. मारण्याऱ्या पोरांना जैतुनबीचे पाय धरायला लावले. माफी मागायला सांगितले तरच सुटका अशाप्रकारे गोंदा पाटलान न्याय मिळवून दिला.

42. गळफास ही कथा अप्पासाहेब खोत यांनी लिहलेली आहे. व्यसनामुळे कुटुंबाला कसा गळफास लागतो हे सांगितले या कथेतील पंडीत विलासकाका व अंजना एकूलता एक लाडाने वाढलेला पंडीत कॉलेजमध्ये शिकेल म्हणून घातला. दोन वर्षे नापास झाला. गावात आला. उनाड पोरात राहू लागला. पंडिताला गुटखा खायची सवय, मटण, दारू पिण्याचे व्यसन, रोज धाब्यावर जेवायला जायच, मटका खेळायंच, गावातील पोरींची कळ काढणे , डान्स बारला जाणे. पैसे उडविणे, दारू पिणे, कर्ज काढणे, पैसे उधळणे, आई वडिलांचा आदर न करणे, शेतावर कर्ज काढणे, शेती नावावर करणे, आई वडीलांना न सांगता मोटर सायकल कर्ज काढून घेणे, चैनी करणे फिरणे इत्यादी वाईट सवयी पंडिताला लागल्या होत्या.

43. पंडिताला स्पेंडर मोटार सायकल हवी असते. पण ती घेण्यासाठी विलास काकाकडे तेवढे पैसे नसतात. पंडीत राजमाता पत संस्थेचा कर्जाचा फॉर्म घेऊन येतो व विलासकाकांना सही करण्यास सांगतो. पण विलास काकांना कर्ज काढून मोटार सायकल घेणे पटत नाही. ते सही करण्यास नकार देतात. तस गळफास लावून घेईन पंडीत म्हणतो. शेवटी विलास काका कर्जाच्या फॉर्मवर सही करतात. पंडिताचे व अंजनाचे वागणे विलास काकांना पटत नाही . यासर्व कौटूंबिक गोष्टीचा पंडिताच्या व्यसनाचा कर्जाचा विलास काकांवर मानसिक परिणाम होऊ लागला व त्यांना अर्धागवायूचा झटका आला. निम्म शरीर लुळ पडल हा त्यांच्यावर झालेला परिणाम .

उ. खालील दिलेल्या विषयावर अर्ज लिहा(कोणताही एक)

5

44.

नाव अ.ब.क.
मु.पो. कडोली, ता. बेळगाव
जि. बेळगाव, राज्य . कर्नाटक
ता. 25.04.2022

प्रति,
प्राचार्य,
महात्मा जोतीराव फुले पदवीपूर्व महाविद्यालय,
विजयपूर.

विषय : अर्थशास्त्र विषयाच्या पदाबाबत.
संदर्भ : दै. सकाळ दि. 15.05.2022 ची जाहिरात.

महोदय,
आपण दिलेली जाहिरात वाचून मी अर्ज करित आहे. माझी वैयक्तिक व शैक्षणिक माहिती खालील प्रमाणे आहे.

नाव : अ.ब.क.
पत्ता : मु.पो. कडोली . ता. बेळगाव. जि. बेळगाव
जन्मतारीख : 19.05.2011
जात : हिंदू- मराठा

शैक्षणिक माहिती	विषय	टक्केवारी
1. बी.ए.	अर्थशास्त्र	65. %
2. बी.एड.	अर्थशास्त्र	70%
3. एम.ए.	अर्थशास्त्र	70 %

अनुभव:

महाविद्यालयातील अध्यापनाचा एक वर्षाचा अनुभव आहे. जर मला आपल्या संस्थेत नोकरी करण्याची संधी मिळाली तर मी प्रामाणिकपणे कार्य करीन . तरी माझ्या अर्जाचा सहानुभूतीपूर्वक विचार करावा ही विनंती.

आपला

अ.ब.क.

45.

5

समस्त गावातील गावकरी,
मु.पो. सावगाव, ता. बेळगाव,
जि. बेळगाव.
ता. 25.05.2022

प्रति,

अध्यक्ष,

सावागाव ग्रामपंचायत कार्यालय

ता. व जि. बेळगाव

विषय : गावात गटारी व रस्ते स्वच्छ करण्याच्या संदर्भात.

महोदय,

आपल्या गावात पंधरा दिवस रस्ते व गटारी स्वच्छ न केल्यामुळे तसेच कचरा न उचल्यामुळे गावात दुर्गंधी निर्माण झालेली आहे. गावातून फिरणे कठीण तसेच डासाच्या उत्पत्तीमुळे ग्रामस्थ आजारी पडत आहेत. वेगवेगळे आजार ग्रामस्थांना होत आहेत. तरी लवकरात लवकर गावातील सर्व रस्ते व गटारी साफ करव्यात. गाव स्वच्छ आणि सुंदर ठेवावे. सर्वांचे आरोग्य चांगले राहिल. तरी लवकरात लवकर स्वच्छता करावी ही विनंती.

अर्जदार

गावकरी मंडळी.

1. अ.ब.क.
2. अ.ब.क.
3. अ.ब.क.
4. अ.ब.क.
5. अ.ब.क.

ब. अधोरेखीत शब्दांच्या विभक्ती ओळखा

46. ओमकार	-	प्रथमा विभक्ती	1
47. निलेशने	-	तृतीया विभक्ती	1
48. पुण्याहून	-	पंचमी विभक्ती	1
49. जीवनात	-	सप्तमी विभक्ती	1
50. माणसांनी	-	तृतीया विभक्ती	1

क. खालील वाक्यप्रचारांच्या योग्य जोड्या जुळवा

51. मन खिन्न होणे	-	उदास होणे	1
52. हात आभाळाला टेकणे	-	अतिशय आनंद होणे	1
53. न्यून गंड वाटणे	-	कमीपणा वाटणे	1
54. राम राम ठोकणे	-	निरोप घेणे	1
55. कळीचा नारद	-	भांडणे लावणारा	1

ड. खालील कंसात दिलेले योग्य शब्द जोडून म्हणी पूर्ण करा.

56. अंथरूण पाहूण पाय पसरावे	1
57. इकडे आड तिकडे विहीर	1
58. दिव्याखाली अंधार	1
59. लेकी बोले सुने लागे	1
60. पळसाला पाने तीनच	1

इ. जोडया जुळवा.

61. शत्रूला सामील झालेला	-	घरभेदी	1
62. मोजके असे बोलणारा	-	मितभाषी	1
63. मोफत पाणी मिळण्याची सोय	-	पाणपोई	1
64. जिवाला जीव देणारा	-	जिवलग	1
65. दररोज प्रसिध्द होणारे	-	दैनिक	1

ऊ. उतारा वाचून खालील दिलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहा

66. अभ्यासात एखाद बक्षीस किंवा शिष्यवृत्ती मिळाली तर आश्चर्य वाटे.	1
67. अभ्यास सुधारण्यासाठी खूप वाचन व खूप पाठांतर .	1
68. हस्ताक्षर खराब आहे हे त्यांना वाईट वाटे.	1
69. खराब अक्षर ही अर्धवट शिक्षणाची निशाणी आहे व चांगल अक्षर हे विद्येचे आवश्यक गुण आहे.	1
70. विद्यार्थ्यांनी प्रथम आपल हस्ताक्षर सुंदर , मोहक बनविल पाहिजे असा समर्थ रामदासांचा आग्रह.	1